

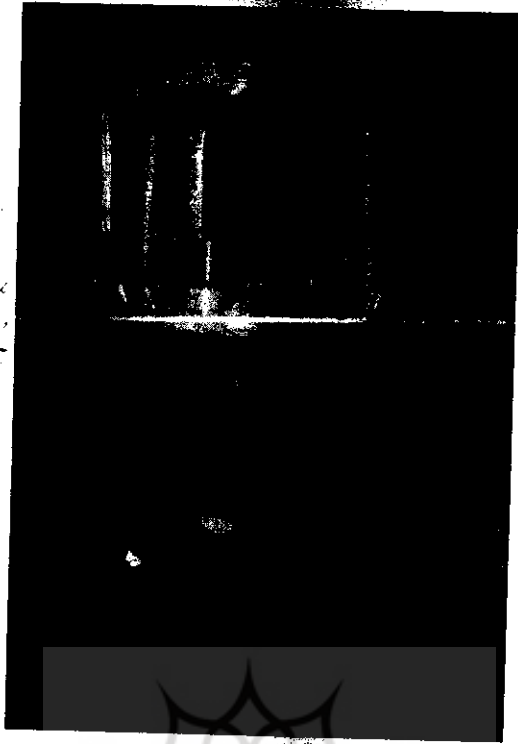
ما لعبتکنايم و فلک لعبت باز
از روی حقیقتیم نه از روی مجاز
بازیچه همی کنیم بر نطع وجود
افتیم به صندوق عدم یک یک باز

با آغاز فصل جدید شیوه زندگی و وارد شدن لوازم الکترونیکی برای پر کردن اوقات فراغت کودکان و جوانان، تغییر سلیقه مردم، هنر خیمه شب بازی هم مانند بیشتر هنرهای سنتی به فراموشی سپرده شد. پس از چهل سال زندگی بی رونق خیمه شب بازی، توانمندی این هنر سنتی در تبریز به نمایش گذاشته شد. شاید این بازگشت به گذشته، ریشه در تنهایی کنونی ما دارد، نیاز برای یافتن ریشه‌ها! در این راستا تلاش‌هایی صورت گرفت و مهمترین آنها برگزاری همایش یک روزه درباره خیمه شب بازی در تبریز بود.

در این همایش یک روزه آقای دکتر علی بلوکباشی، آقای جواد ذوالفقاری و خانم هما جدیکار شرکت داشتند و هر یک از زاویه‌ای به معرفی و کاربردی هنر خیمه شب بازی در عصر حاضر پرداختند.

در کنار این همایش نمایشگاه مجموعه عروسکهای مرحوم اصغر محمدی افتتاح شد. این نمایشگاه با بروشوری در خور، به مدت یک هفته ادامه داشت و به شدت مورد توجه مردم قرار گرفت. عروسک گردان این نمایش جوان‌ترین - با ۲۲ سال سن - عروسک‌گردان ایران به شمار می‌رود. امید آنکه مسئولین هنری کشور نگاهی دیگر به این نمایش گرانسنگ داشته باشند.

هنر نمایش عروسکی مجموعه‌ای است از هنرهای نمایش، موسیقی، رقص، نقاشی، مجسمه‌سازی و... قدمت این هنر در ایران به سال‌های قبل از اسلام می‌رسد.

عروسک همیشه همزاد انسان و همراه او در ناملايمات زندگي بوده است. تخيل عروسک ساز از چوب و پارچه و... موجودی می آفریند و با انگشتان هنرمندش آن را حرکت کردن می آموزد و بدین سان عروسک زنده و یک موجود واقعی می گردد. عروسک با صدا و حرکتش در وجود تماشاگر نفوذ می کند و همانجا باقی می ماند.

خیمه شب بازی گونه ای از هنر نمایش عروسکی می باشد که از ایام بسیار دور با نام های شب بازی، پرده بازی، لعبت بازی و... معرفی گردیده است. این هنر خود نوعی کمدهی است که واقعیت ها در آن نقش اساسی دارد و با اختصار و به صورت نمادین با پرداختی ماهرانه در مقابل مردم به نمایش در آمده و در دل آنها ثبت می گردد. شخصیت اصلی این نوع نمایش «مبارک» شوخ طبع و جسور بوده و مسائل اجتماعی و سیاسی را با جملاتی طنزآلود و به لحنی نیش دار بیان می کند. بداهه گوئی، خلاقیت و نمادین بودن صحنه ها و شخصیت شیرین و دوست داشتنی مبارک، خیمه شب بازی را هنری مردمی و پرطرفدار کرده است.

در دوره صفویه این نمایش به نام پادشاه عثمانی «شاه سلیم - سلیم خان» در چهار شهر بزرگ اصفهان، شیراز، تبریز اجرا می شد، رونق تجاری که مستلزم سفرهای متعدد بازرگانان بوده و شرایط جنگی آن دوران این نوع نمایش را رواج داد چنانکه ژان شاردن در سفرنامه خود به این نوع نمایش که با حدود هشتاد عروسک ساعت ها در میدان نقش جهان اصفهان اجرا می شد،

ت در نبریز

میراث عمومی
دوینا فرانسوا

ژوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

اشاره می‌کند.

در اواخر قرن سیزدهم کاکا محمدخان شیرازی پس از مدتی همکاری با خیمه شب‌بازان در سن هیجده سالگی به دلیل برخی اختلافات از خانواده جداگشته و به سفری نامعلوم می‌رود. به گفته نوه‌اش مرحوم اصغر احمدی (احمدعلی) او در سه کشور هند، چین و روسیه با نمایش عروسکی آن دیار آشنا شده و در بازگشت به ایران عروسک‌ها و وسایل صحنه لازم را با خود می‌آورد، و شاید بعد از سفر اوست که خیمه شب‌بازی در دوران قاجاریه رنگ سیاسی به خود می‌گیرد و دیگر تنها برای سرگرمی از آن استفاده نمی‌شود.

کاکا محمدخان پس از بازگشت به دلیل فضای باز فرهنگی، اجتماعی آن زمان در تهران ازدواج کرده و دارای پنج پسر با نام‌های شکرعلی، حسن، حسین، حاجی، محمد می‌شود. او به آنها هنر خیمه شب‌بازی را می‌آموزد. پسران او همه در خیابان مولوی و سیروس با کمک هم در راه شادمان ساختن مردم در عروسی‌ها، ختنه‌سوران‌ها و سپس تولدها فعالیت می‌کردند.

حسین که معروف به کاکا حسین و لوطی حسین بوده است ترجیح می‌داد پسرانش مشغول دولتی داشته باشند تا هم از نظر مالی تامین باشند و هم از منزلت اجتماعی بالاتری برخوردار گردند. او با شرط کارمند شدن به پسرانش، اسماعیل، اکبر و اصغر اجازه داد در زمینه خیمه شب‌بازی فعالیت کنند. اصغر در شهرداری میدان شوش مشغول به کار می‌شود و هنر پدری را به کمک برادرانش اکبر و اسماعیل در نقش مرشد یا بابا و پاخیمه‌ای دیگر یعنی کمانچه‌نواز و خود به نام استاد (عروسک‌گردان) ادامه می‌دهد. اکبر و اصغر در سال‌های بعد از انقلاب در ایران و جشنواره‌های بین‌المللی بیش از ده کشور جهان خیمه شب‌بازی را به مردم معرفی نمودند.

مجموعه حاضر، شامل ۹۶ عروسک و ۵ عدد وسایل صحنه متعلق به مجموعه اصغر احمدی است که بعد از فوت ایشان، توسط معاونت معرفی و آموزش سازمان میراث فرهنگی از دو دختر ایشان خریداری شده است.

با عنایت به عدم فراهم بودن شرایط مساعد برای افتتاح موزه در تهران و شیراز، این مجموعه در سال ۱۳۸۱ برای تبریز خریداری گردید. امید است با فراهم ساختن شرایط مناسب توسط مدیریت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی استان آذربایجان و دلسوزی و پیگیری مدیریت میراث فرهنگی استان و همکاری اساتید، نمایشگران عروسکی و دوستان این هنر مردمی شاهد افتتاح نخستین موزه بین‌المللی نمایش عروسکی ایران در ساختمان باغ گلستان تبریز باشیم.